

УДК 811.161.2'81'373.3

К 73

Віра КОТОВИЧ

**ОЙКОНІМИ ГАЛИЦЬКОГО
ТА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВ:
ПОСЕСИВНІ АРХАЇЧНІ УТВОРЕННЯ НА -*їь**

*У статті проаналізовано п'ять ойконімів, локалізованих на теренах колишнього Галицького та Галицько-Волинського князівств і засвідчених у Лаврентіївському та Іпатіївському літописах, – Галич, Збираж (тепер Збараж), Теробовль (тепер Теробовля), Толмач (тепер Тлумач), Удеч (тепер Жидачів). Здійснено огляд опису цих онімів у науковій літературі та доведено, що всі вони утворені за топонімотною посесивною моделлю з архаїчним суфіксом -*їь. Розглянуто ключовий принцип, за яким було номіновано найдавніші поселення.*

Ключові слова: *Галицьке князівство, Галицько-Волинське князівство, топонімотвірна модель, посесивні утворення з архаїчним суфіксом -*їь, принципи номінації.*

Постановка проблеми. Галичина – історична територія Західної України. Сьогодні – це Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська (крім північної частини) області України. Ідеться про Східну Галичину, бо Підкарпатське, Малопольське та частина Сілезького воєводств Польщі – це Західна Галичина.

Протягом усієї багатовікової історії Галичина або мала свою державність, або перебувала у складі інших держав. Поставши з племінних союзів білих хорватів і тиверців, Галицька земля перейняла державницьку естафету від могутньої Київської України-Руси, а далі на всіх історичних поворотах середньовічної доби, нового періоду аж

до нашого часу підсилювала серцебиття українського народу. Найдавніші самостійні державні утворення цього краю – Галицьке князівство (1084 – 1199) та Галицько-Волинське князівство (1199 – 1349).

Низка поселень Галицької землі була заснована ще в дописемну епоху. А далі їх назви фіксувалися не лише найдавнішими літописами Київської Русі, але й документами, писаними латинською чи іншими мовами.

Про походження ойконімів, що стали об'єктом нашого дослідження, писалося уже неодноразово. Та це й не дивно. Наукою давно встановлено, що власні географічні назви взагалі і назви поселень зокрема є одним із найдавніших і найнадійніших джерел вивчення історії народу, колонізаційних та міграційних процесів. Що ж до найдавніших ойконімів – то це ще й дослідження прадавності заселення території, автохтонності засновників та мешканців поселень, відродження апелативної та онімної лексики.

За допомогою архаїчного суфікса *-*їь* на території Галичини періоду Галицького та Галицько-Волинського князівств утворилися ойконіми *Галич*, *Збираж* (тепер *Збараж*), *Теребовль* (тепер *Теребовля*), *Толмач* (тепер *Тлумач*), *Удеч* (тепер *Жидачів*).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж ґрунтовних праць першочергово треба назвати “Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі”, виданий І. Желєзняк, А. Корепановою, Л. Масенко, О. Стрижаком [4]. У ньому простежено походження топонімів із IX-XIII ст., локалізованих на цій території й зафіксованих давньоруськими літописами. Це в основному макротопоніми (назви значних територій, гірських і лісових масивів, морів), власне топоніми (назви поселень, гір, островів, річок, озер, боліт, борів, дібров, лук, шляхів), мікротопоніми (частини поселень, торжки, двори, токи, городища, церкви, божниці, вали, мости, перевози, броди, ворота, ріні, узгір'я, урвища, бугри, могили, струмки, печери, поля) – усього понад 700 одиниць. 30 із наведених тут топонімів містять позначку ‘локалізовано в Галицькій землі’, а між ними – посесивні ойконіми, утворені за допомогою архаїчного суфікса *-*їь*.

Здійснено аналіз таких назв і в праці В. Нерознака “Названия древнерусских городов” [8]. Автор слушно зауважує, що історична ономастика посідає особливе місце в історичній лексикології, оскільки власні назви завжди зберігають певне етнокультурне маркування. Апелюючи до робіт М. Барсова, О. Селищева, інших дослідників слов’янських та давньоруських топонімів, В. Нерознак розглянув абсолютну більшість назв поселень, засвідчених Лаврентіївським та Іпатіївським літописами.

Вагомим дослідженням, безперечно, є праця польського лінгвіста С. Роспонда “Структура и стратиграфия древнерусских топонимов” [14]. Зосередившись в основному на вивченні топонімії “Повісті врем’яних літ”, С. Роспонд здійснив структурно-семантичну класифікацію давньоруських географічних назв. Найбільша частина його матеріалу – походження назв давньоруських міст.

Найновіші роботи, у яких здійснено аналіз давньоукраїнських посесивних ойконімів на **-*їь** і на які ми спиратимемось у пропонованому дослідженні, – праці М. Худаша та Д. Бучка.

М. Худаш розглянув походження більшості давньоукраїнських ойконімів у своїх фундаментальних монографіях “Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімні утворення)” (у співавторстві з М. Демчук) [17] та “Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (Утворення від слов’янських автохтонних відкомполітичних скорочених особових власних назв)” [18]. Автор не тільки переконаний, що *Галич, Збираж, Теробовль, Толмач, Удеч* утворені за допомогою праслов’янської топонімотвірної моделі, але й сміливо реконструює ймовірні антропоніми, що стали етимонами цих ойконімів.

Давньоукраїнські ойконіми проаналізував Д. Бучко у книзі вибраних праць “Історична та сучасна українська ономастика” (видана у співавторстві з Г. Бучко): “Найдавніші топоніми Прикарпаття” [1, 210 – 218], “Галицька земля в світлі географічних назв” [1, 233 – 242], “Архаїчний тип ойконімів на **-*їь** на території Карпат і Прикарпаття” [1, 254 – 264], “Архаїчність заселення Карпатського регіону і прилеглих територій за даними ойконімії” [1, 338 – 346], “Найдавніші

ойконіми Тернопільщини та їх походження” [1, 377 – 384], у газетній публікації “Свідки княжої доби” [2]. Учений постійно наголошує, що деривати на **-*jь (-*je, -*ja)** найдавніші серед архаїчних моделей ойконімів, оскільки ця модель виникла ще в праслов’янський період і засвідчена в топонімії більшості країн Славії.

Мета розвідки – здійснити аналіз посесивних ойконімів, утворених за допомогою архаїчного суфікса **-*jь**, засвідчених літописами періоду Галицького та Галицько-Волинського князівств.

Називання поселень в Україні здійснювалося за чотирима принципами: номінація поселення через відображення в його назві іменування окремої особи або ж групи людей; номінація поселення через відображення в його назві зв’язку з назвами інших географічних об’єктів; номінація поселення через відображення в його назві індивідуальних ознак самого номінованого об’єкта; номінація поселення через відображення в його назві економічно-виробничих, суспільно-політичних чинників, штучних назв і назв-посвят конкретним особам (за Д. Бучком). Давні літописи зберегли лише поодинокі вкраплення назв поселень на своїх сторінках, однак навіть ті нечисленні оніми ілюструють собою усі перелічені принципи номінації.

Безпосередня участь особи в номінації означає, що номінований об’єкт належить конкретній особі, найменування якої представлено в основі ойконіма. Основним способом реалізації цього принципу номінації, як і підтвердження прямої участі особи в називанні певного об’єкта, є посесивність (належність), а основними засобами вираження посесивності в українській ойконімії здавна були суфікси **-*jь (-*j-е, -*j-а), -ів, -ин, -івка, -(щ)ин-а, -их-а, -к-**, форма родового відмінка, частково суфікси **-ець, -овець, -инець** тощо [1, 348].

Походження ойконіма *Галич* (тепер районний центр Івано-Франківської обл.) не раз аналізувалося як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. М. Худаш небезпідставно зауважував, що з назв праць, у яких простежено генезу цього ойконіма, можна скласти вже цілі бібліографічні списки [17, 3]. Сьогодні вчені ведуть літочислення старовинного *Галича* від 898 року. Цю дату було прийнято для широкого відзначення 1998 року 1100-річчя від часу

першої згадки про *Галич*. Припущення, що місто могло бути засноване того року або й ще раніше не викликає сумнівів, бо, за переказами, саме тоді угорський король Бела зупинявся в *Галичі* по дорозі з Русі в Угорщину. Далі в Києво-Печерському патерику під 1098 роком розповідається, що під час війни київського князя Святослава Ізяславовича з галицькими князями Володарем і Васильком припинився підвіз солі з *Галича* до Києва: “И не пустиша гостей из *Галича*, ни людей, от Перемышли, и не бысть солі во всей Русской земли” [10, 151 – 152].

Щодо походження ойконіма, то давно вже перестали бути актуальними так звані відапелятивні (від чорної *галки* (*галиці*), від можливого *гал* ‘чорний’, від польського *hala* ‘гора’, ‘голе місце’, від литовського *galas* ‘кінець, вершина’, від грецького *άλς* ‘сіль’, від готського *hallus* ‘скелі’, від слов’янського *golъ* ‘голий, оголений’, від українського *галява* ‘прогалина в лісі’ тощо) та відетнонімні теорії (від кельтійського племені *галатів*, від *галійців*, від *галізонів* чи *алізонів*), обстоювані здебільшого не лінгвістами, а істориками, географами, археологами [5, 11 – 12].

Мовознавці (О. Трубачов, І. Желєзняк, А. Корепанова, Л. Масенко, О. Стрижак, М. Худаш, М. Демчук, Д. Бучко, М. Габорак та ін.) слушно вбачають в ойконімі *Галич* відантропонімне посесивне утворення з суфіксом *-**їь**. Дискусії ведуться хіба що навколо питання про антропонім-етимон. Автори ЕСЛГНПР припускають, що антропонімом, від якого міг утворитися ойконім *Галич*, є *Галиця* [4, 42]; М. Худаш, не заперечуючи цієї думки, додає, що це міг бути ще й патронім *Галичь* (тоді назва поселення була утворена не морфологічним, а лексико-семантичним способом – В.К.), і антропонім **Галикъ* [18, 250 – 252]. Цілковиту ясність у це питання вніс, на нашу думку, Д. Бучко: “Реально ж твірною основою ойконіма *Галич* не можуть бути ні апелятиви *гал*, *гало*, ні топоніми *Гало*, *Гала* чи антропоніми *Галка*, *Галиця*, оскільки тоді не зрозумілою стає поява й словотвірне значення суфікса **-ич**, який вживається виключно в антропонімії. Вважаємо, що ойконім *Галич* є посесивним дериватом з суфіксом **-*їь**, який утворений від антропоніма *Галик*, пор. ще *Галко*,

Галкович, Галюта” [3, 99]. “Кінцевий приголосний твірної основи **-к** антропоніма *Галик* при поєднанні з посесивним топонімотворчим суфіксом **-*їь**, змінився на **-ч**: *Галик* + ***-їь**. > *Галич*” [1, 238]. Особова назва *Галик* могла бути похідним суфіксальним утворення на **-ик** від *Гал*, відкомполітного утворення, що виникло шляхом усічення слов’янських автохтонних особових власних імен-комполіт на взірць польського *Halestaw* [21 II, 246] (в іменослові М. Морошкіна антропонім *Галь* зафіксовано з 1169 року [7, 56]).

Якщо *Галичу* доля відвела місію бути відомим стольним градом могутньої Галицько-Волинської держави, то літописний *Збараж* (тепер районний центр Тернопільської обл.) прославився історичною *Збараською* битвою аж 1649 року. Давній *Збараж*, або *Збираж*, вперше засвідчений в Іпатіївському літописі 1211 року: “воева ѡколо Моклекова и *Збыража*” [12 II, 731], був знищений монголо-татарською ордою у тому ж, XIII ст., відновлений 1383 року, а 1569 року знову зруйнований. Сучасний *Збараж* (Новий) збудовано у XVII ст., зокрема замок будувався протягом 1620 – 1631 рр., тож облога і битва під *Збаражем*, про яку йшлося вище, відбувалася уже навколо стін нового поселення, що прийняло на себе стару, давньоруську назву.

Гене́за ойконіма *Збараж* також викликала певні дискусії. В. Никонов, із посиланням на Я. Сташевського, припускав, що ойконім походить від особового імені (щоправда, не вказав, від якого – В.К.) першочергово з формантом **-еж**, однак додав, що таке пояснення суперечливе [9, 145]. В. Нерознак висунув імовірність утворення ойконіма за схемою Praer + Subst. від низки апелютивів (праслов’янського **bara* ‘болото’, українського *бар* ‘мокре місце між пагорбами’, ‘глибокий, обривистий яр’, болгарського *бара* ‘джерело, канава’, сербохорватського *bàra* ‘болото’, словенського *bárja* ‘торф’яне болото’, чеського *bažina, bařina* ‘болото’, польського діалектного *barzyna* ‘болото’), пор. *збіч, збочина, збочні, збочя* ‘уклін гори’ (< префікс **з-(с)-** + *бік*) [8, 75 – 76]. Неясною вважав назву Я. Залеський, припускаючи її зв’язок із апелютивом *бар* ‘підмокле місце між підвищень’ [24, 193]. Уважаємо, що ясність у трактування походження ойконіма внесли автори ЕСЛГНПР, які, посилаючись на

О. Купчинського та С. Роспонда, стверджують: давнє *Збыражъ* (*Збаражъ*) – посесив на *-*јь* від особового імені **Збырадъ*, (**Збарадъ*) чи **Събырадъ*, **Събарадъ* [4, 151]. Сучасний варіант ойконіма (*Збараж* замість первісного *Збираж*) утворився в результаті регресивної асиміліції: голосний *-и-* під впливом голосного *-а-* змінився на *-а-*.

Антропонім *Збирад*, а також інші утворення з препозитивним *Зби-* зафіксовано в словенському (*Збилют, Збинег, Збивој*) [11, 108] і польському (*Zbygniew, Zbyrog, Zbysław*) [21 VI, 291, 296] іменословах. Постпозитивний компонент *-рад* засвідчено в чеських іменах-композиціях *Volerad, Četorad, Lutorad* [23, 83], польських *Cecirad, Gostirad* [21 I 70, 75]. М. Худаш переконаний, що особова назва *Збырадъ* – префіксальне утворення з усіченням початкового *И-* від давньоруського *Избырадъ* (пор. давньоруське *Избыгнѣвъ* – 1159 рік [15, 222]) [17, 121], із чим погоджується Д. Бучко й висновує: “Після приєднання суфікса *-*јь* до основи імені фінальний приголосний *-д*, у відповідності з фонетичними законами давньоукраїнської мови, змінився на *-ж*: *(И)збырадъ + -*јь > (И)збираж > Збирад > Збараж*. Первісне значення “*Збиражъ* (дворь, замок)” [2, 3].

Одне з найстаріших міст Галицької землі – *Теребовль* (тепер *Теребовля*, районний центр Тернопільської обл.). Лаврентіївський літопис 1097 року гласить: “роздаюль Всеволодь городы. Дѣду Володимерь. Ростиславичема Перемышль. Володареви *Теребовль* Василкова” [13 I, 257].

Дискусії щодо походження назви поселення пов’язані передусім із подібністю слів: ойконіма *Теребовль* та апелятива *теребити*. Численні апелятиви наводять В. Нерознак (російське говіркове *теребá* ‘покоси, луги’, ‘болотяне, оточене лісом місце’, українське *теребити, тереблю* ‘чистити’, білоруське *церебіць* ‘корчувати’, болгарське *трéбя* ‘очищую, корчую’, сербохорвацьке *тријèбити* ‘очищати’, чеське *třibiti* ‘просіювати, очищати’, польське *trebić* ‘корчувати’ тощо [8, 168]), Л. Масенко (давньоруське *теребити, тереблю* ‘розчищати’, північно-російське говіркове *тéреб* ‘розчищена від чагарника під ниву земля’, менш імовірно **terebovati* ‘приносити

жертву', пор. давньоруське *tereба* 'жертва' [4, 157]), В. Никонов (давньоруське *теребити* 'розчищати від лісу' [9, 415]).

Щоправда, учені рівночасно внесли й сумнів у відапелятивну теорію походження назви міста. До прикладу, В. Нерознак твердить: "Назва міста безсумнівно пов'язана з розкорчуванням, вирубуванням, що передувало побудові міста на вибраному з цією метою місці. Підтвердження цьому ми знаходимо в Іпатіївському літописі під 1277 роком: "... се же изнашедъ мѣсто таково ... и оулюби мѣсто то надъ берегом рѣкы Лысны, и *отереби* е, и потом сруби на немь городъ" [12 II, 876] [8, 168-169]. Однак учений відразу й додає: "Назву *Теребовль* утворено від проміжної топооснови *Теребов-* (< *тереб*) і суфікса приналежності *-*їь* з пізнішим розвитком в *-ль*" [8, 168]. В. Никонов припускає, що назва могла утворитися від особового імені *Треб* [9, 415].

Значно раніше Я. Галічер зазначив, що ойконім *Теребовль* є присвійною назвою, яка означає "власність *Теребова*, сина *Тереба*" і не слід пов'язувати його з дієсловом *теребити* [19, 255]. Я. Рудницький присвятив *Теребовлі* окрему статтю "О назвіе міејсцовеі *Trembowia*", де висунув припущення, що *Теребовля* – це відантропонімне утворення з суфіксом *-ов*, "розширене нейтрально-структурним формантом *-л-я*" [20, 140].

Про відантропонімне походження назви поселення переконливо й безапеляційно заявили М. Худаш і Д. Бучко. М. Худаш твердить, що *Теребовля* – це виразний субстантивований посесив на *-*їь* від антропоніма *Теребовь* або похідного від нього суфіксального утворення на *-а* *Теребова*, утвореного від якогось із особових власних імен-комполітів *Теребов[итъ]* чи *Теребов[ой]* [17, 37].

Щоб довести правильність такої думки і щоб вона була зрозумілою не лише ономастам-професіоналам, але й широкому колу пересічних читачів, Д. Бучко на шпальтах гезети "Свобода" пояснює, що компонент *-ов* ойконіма *Теребовль* не є його словотворчим суфіксом. У буквосполученні *-ов* голосний *о* є інтерфіксом, а *в* – початковим приголосним постпозиційного компонента *-о-в(ит)* з композитного імені **Теребовитъ*, тобто *в* належить до кореня, а не до

суфікса. Отже, твірною основою ойконіма *Теребовль* є антропонім *Теребовь*, який виник у результаті усічення давньослов'янського (давньоукраїнського) композитного імені **Теребовить*, пор. польське *Trzebowit*, чеське *Trěbovit*, *Trěbivit* [2, 3].

Досі дискусійним залишається походження давнього галицького ойконіма *Тлумач* (сучасний районний центр Івано-Франківської обл.), що в писемних документах 1213 року зафіксований як *Толмач* (*Тъльмачь*): “Даниль же изииде... из града и быша противну *Толмачю*” [12 II, 734]. С. Роспанд уважав ойконім неясним [14, 79]. М. Фасмер наводить тюркський етнонім *Tolamač*, реконструйований із засвіченого у К. Багрянородного з *Talmat* [16 IV, 72]. Із цією думкою погоджується також В. Нерознак [8, 172]. Я. Сташевський убачає в назві російський апелятив *толмач* ‘чайка’ [22, 436], Л. Масенко – давньоруський апелятив *тъл(ъ)мачь* ‘перекладач’ (щоправда, не безпосередньо апелятив, а утворений від нього антропонім [4, 161]).

Про словотвір назви поселення заговорили хіба що Д. Бучко та М. Худаш. Однак, якщо М. Худаш ще допускає, що первісне *Тъльмачь* могло бути не лише посесивом на *-*їь*, а й утворенням, що виникло лексико-семантичним способом від апелятива *тъльмачь* чи антропоніма *Тъльмачь* шляхом його використання в ролі назви населеного пункту з первісним значенням “поселення, у якому проживає (або яким володіє) *T(t)ъльмачь*” [18, 283-284], то Д. Бучко однозначно вважає, що ойконім утворено за допомогою архаїчного посесивного суфікса *-*їь* від імовірного антропоніма **Толмак* (< **Тольмак* < **Толмак* < *Толмирь* [7, 193]) [1, 212] з первісним значенням “*Тъльмачь* (дворь чи ін.)”.

Одним із найстаріших населених пунктів Галицької землі є *Удечь*. Сьогодні дослідники ідентифікують його з містом *Жидачів*, районним центром Львівської обл., хоча ще у 80-их роках минулого століття автори ЕСЛГНПР не визначали місцезнаходження цього поселення [4, 165]. Ю. Кругляк називає 1116 рік датою заснування поселення, щоправда, не подаючи відповідних першоджерел [6, 49]. А вже в Іпатіївському літописі 1164 р. читаємо: “Иже бѣху пошли съ солью из *Удеча*, и многы челоувѣкы снимаху съ древь и кола, иже бѣ

вода възметала, много же инии потопе, и бысть в нихъ жатва дорога рамѣно на ту зиму” [12 II, 524].

Основа ойконіма *Уд-*, на думку В. Нерознака, – відгідронімна, а за структурою *Удечь* – утворення від цієї основи і присвійного суфікса *-ечь* < **Udъk-jь* [8, 179 – 180]. Л. Масенко теж вважає таку думку доцільною, однак додає, що це може бути й посесив на *-*jь*, навівши для порівняння особові назви *Уда*, *Удаликъ* [4, 165].

Дещо по-іншому прочитує первісну назву сучасного *Жидачева* М. Худаш. Поділяючи погляди І. Крип’якевича, учений вважає, що літописний зворот *из Удеча* треба читати як *из Зудеча*. Він спирається на відомий у давній східнослов’янській писемності факт передачі на письмі однією літерою збігу кінцевого й початкового приголосного в суцільнорядковому, нерозчленованому написанні тексту. Іпатіївський список літопису був, поза сумнівом, переписаний із такого оригіналу – *сольюизудеча*, яке копіїст переписав як *солью из Удеча* замість *солью из Зудеча*. Отож, і етимологію теперішнього містечка слід з’ясовувати від первісної назви *Зудечь*, а не *Удечь*. За структурою *Зудечь*, як каже М. Худаш, – виразний посесив на *-*jь*. Однак у давньоукраїнській антропонімії не виявлено утворень з основою *Зуд-*. Тож автор дослідження вважає, що ця назва первісно звучала не *Зудечь*, а **Судьчь* > **Судечь* > *Зудечь*. Реконструйований таким чином первісний варіант **Судечь* – посесив на *-*jь* від особової назви *Судко* [7, 189] < *Судимирь*, *Судиславь* [17, 103 – 106].

На думку Д. Бучка, первісною назвою сучасного *Жидачева* все ж була *Удечь*. Утворилася вона від особової назви **Удъкъ* за допомогою суфікса *-*jь*: **Удъкъ* + *-*jь* > *Удечь*. І якраз виникнення пізнішої форми *Зудечь* спричинене, можливо, неправильним членуванням писарями пізніших віків нероздільного написання слів у давніх літописах. Оскільки семантика твірної основи цього топоніма – *Уд-* на початку давньоукраїнського періоду була вже затемненою і цей топонім не сприймався як окрема лексема, прийменник з легко був приєднаний до наступного топоніма, що починався на голосний. Тож із кінця XIV – на початку XV ст. у пам’ятках починає вживатися варіант цього топоніма з протетичним *з-*: *подь зудечовом*. Виникнення

ускладненого варіанта *Удечев* (> *Зудечев*) пояснюється впливом продуктивних у XIV – XV ст. топонімів на **-ов/-ев**, а зміна форми *Зудечев* > *Жудечов* > *Жидачів* – дією народної етимології, зближенням ойконіма з етнонімом *жид* [1, 213 – 214].

Висновки. Один з найдавніших типів географічних назв усієї Славії – архаїчні посесивні утворення на **-*їь**. Належність об'єкта особі, виражена в назвах із таким формантом, указувала на належність індивідуальну. Прадавні міста засновувалися в основному за принципом відображення в їхніх назвах імен родоначальників, вождів, князів чи інших відомих осіб. Лише за свідченнями давніх літописів на теренах колишніх Галицького та Галицько-Волинського князівств ойконімів, утворених за архаїчною топонімотвірною моделлю на **-*їь**, було п'ять. Ми переконані, що насправді їх було набагато більше, але інші назви поселень просто не потрапили до історичних документів того часу.

Сьогодні *Галич*, *Збараж* (*Збираж*), *Теребовля* (*Теребовль*), *Тлумач* (*Толмач*), *Жидачів* (*Удеч*) – невеликі містечка, районні центри сучасних Івано-Франківської, Тернопільської та Львівської областей, а в XI – XII ст., перше з них було столицею, інші – важливими центрами політичного й торгового життя, укріпленими містами могутнього князівства.

Літописними на теренах Галицького та Галицько-Волинського князівств є також *Андрѣєвъ*, *Арѣбузовичи*, *Бобрѣка*, *Большеєвъ*, *Броди*, *Быковънъ*, *Бѣлзъ*, *Вишьна*, *Вотънинъ*, *Городѣкъ*, *Даниловъ*, *Домамира*, *Звенигородъ*, *Коломыя*, *Кучелминъ*, *Львовъ*, *Микулинъ*, *Моклековъ*, *Плавъ*, *Плесньскъ*, *Рогожина*, *Синеволодсько*, *Соли*, *Станъковъ*, *Тисманица*, *Угъльники*, *Щекътовъ*, *Щирьць*. Ці ойконіми утворено в інший спосіб або й за іншими принципами номінації. Про них – наші майбутні розвідки.

Література

1. Бучко Г., Бучко Д. Історична та сучасна українська ономастика : Вибрані праці / Ганна Бучко, Дмитро Бучко. – Чернівці : “Букрек”, 2013. – 456 с.
2. Бучко Д. Свідки княжої доби / Д. Бучко // Свобода. – № 50 (1271). – 2000. – С. 3.

3. Бірыла М.В. Беларуская антрапанімія. Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі / М.В. Бірыла. – Мінск : Навука і техника, 1969.
4. Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / [відпов. ред. О.С. Стрижак]. – К. : Наукова думка, 1985. – 254 с.
5. Котович В. Походження назв населених пунктів Опілля / Віра Котович. – Дрогобич : Відродження, 2000. – 156 с.
6. Кругляк Ю.М. Ім'я вашого міста / Ю.М. Кругляк. – К. : Наукова думка, 1978. – 152 с.
7. Морошкин М.Я. Славянский именовослов или собрание славянских личных имён в алфавитном порядке / М.Я. Морошкин. – Спб., 1867. – 213 с.
8. Нерознак В.П. Названия древнерусских городов / В.П. Нерознак. – М. : Наука, 1983. – 208 с.
9. Никонов В.А. Краткий топонимический словарь / В.А. Никонов. – М. : Мысль, 1966. – 509 с.
10. Патерик Киево-Печерского монастыря. – Спб. : Императ. археогр. комис. – Т. II. – 1911. – 274 с.
11. Пачичъ И. Именовословъ или речникъ личны имена разны народа славенски / И. Пачичъ. – Будим : Миловукъ, 1828.
12. Полное собрание русских летописей. Ипатьевская летопись. – М. : Изд-во вост. лит. – Т. II. – 1962.
13. Полное собрание русских летописей. Лаврентьевская летопись. – М. : Изд-во вост. лит. – Т. I. – 1962.
14. Роспонд С. Структура и стратиграфия древнерусских топонимов / С. Роспонд // Восточнославянская ономастика. – М. : Наука, 1972. – С. 9 – 89.
15. Тупиков Н.М. Словарь древнерусских личных собственных имён / Н.М. Тупиков // Записки отделения русской и славянской археологии русского археологического общества. – Спб., 1903. – Т. 6. – 857 с.
16. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер. – М. : Прогресс, 1964 – 1973. – Т. I – IV.
17. Худаш М.Л., Демчук М.О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімі утворення) / М.Л. Худаш, М.О. Демчук. – К. : Наукова думка, 1991. – 268 с.
18. Худаш М.Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (Утворення від слов'янських автохтонних відкомполітичних скорочених особових власних назв) / М.Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1995. – 362 с.
19. Haliczzer J. Słownik geograficzny / J. Haliczzer. – Tarnopol, 1935. – 141 s.
20. Rudnyckyj J. O nazwie miejscowej Trembowla / J. Rudnyckyj // Język polski. – Warszawa, 1937. – S. 134 – 140.
21. Słownik staropolskich nazw osobowych / pod red. i ze wstępem W. Taszyckiego. – Wrocław etc., 1965 – 1985. – Т. 1 – 7.
22. Staszewski J. Słownik geograficzny / J. Staszewski. – Warszawa, 1959.
23. Svoboda J. Staročeská osobní jména a naše příjmení / J. Svoboda. – Praha : Nakladatelství ČSAR, 1964. – 318 s.
24. Zaleski J. Nazwy miejscowe Tarnopolszczyzny / J. Zaleski // Prace onomastyczne 31. – Wrocław etc., 1987. – 198 s.

Котович Вира. Ойконимы Галицкого и Галицко-Волынского княжеств: посесивные архаические образования на -*ъ. В статье проанализированы ойконимы, локализованные на территории бывшего Галицкого и Галицко-Волынского княжеств и засвидетельствованные в Лаврентьевской и Ипатьевской летописях, – Галич, Збираж (теперь Збараж), Теребовль (теперь Теребовля), Толмач (теперь Тлумач), Удеч (теперь Жидачев). Осуществлен обзор анализа этих онимов в научной литературе и показано, что все они образованы по топонимообразовательной посесивной модели с архаическим суффиксом -*ъ. Рассмотрен ключевой принцип, по которому номинированы древнейшие селения.

Ключевые слова: Галицкое княжество, Галицко-Волынское княжество, топонимообразовательная модель, посесивные образования с архаическим суффиксом -*ъ, принципы номинации.

Kotovych Vira. Oikonyms of Galician and Galicia-Volhynia principality: possessive archaic suffix formations in -*ъ. The article analyzes five oyikonyms located in the former Galician and Galicia-Volhynia and recorded in the Laurentian and Ipatiev chronicles – Halych, Zbyrazh (now Zbarazh), Terebovl (now Terebovlia), Tolmach (now Tlumach), Udech (now Zhydachiv). The author has done an overview description of these oyikonyms in the scientific literature and proved that they were formed by a toponym-forming possessive model with the archaic suffix -*ъ. The key principle used for the oldest settlements designation has also been considered.

Keywords: Galician principality, Galicia-Volhynia principality, toponym-forming model, possessive archaic suffix formations in -*ъ, principles of nomination.